

Enkele actuele kwesties in de jaarverslaggeving van banken

Prof. Mr. Dr. F. van der Wel

THEMA

Inleiding

Met ingang van het verslagjaar 1993 zijn voor banken de bepalingen van afdeling 14 van titel 9 in werking getreden. In verband hiermee werden het Besluit modellen jaarrekening gewijzigd en het Besluit jaarrekening banken ingevoerd.

Afdeling 14 is voor de banken tot stand gebracht op basis van de Richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen betreffende de jaarrekening en de geconsolideerde jaarrekening van banken en andere financiële instellingen (86/635/EEG). Deze Richtlijn bevat aanvullende en afwijkende bepalingen voor de jaarverslaggeving van banken ten opzichte van de vierde en zevende EEG- Richtlijn. Evenzeer bevatten nu afdeling 14 en de zojuist genoemde besluiten een aantal afwijkingen en aanvullingen voor banken ten opzichte van de algemene bepalingen van titel 9. Belangrijk in het kader van de invoering van de nieuwe wettelijke voorschriften zijn de introductie in het Besluit modellen jaarrekening van nieuwe modellen voor de balans en de winst- en verliesrekening van banken. Eveneens van belang is het in titel 9, alsmede in het Besluit jaarrekening banken opnemen van vereisten omtrent een aantal voor banken specifieke toelichtingen. Voorts worden in titel 9 thans enige specifieke voorschriften voor de waardering en resultaatbepaling van banken gegeven. Het is niet zo dat vóór 1993 geen specifieke voorschriften voor banken golden. Omtrent de

modellen voor balans en winst- en verliesrekening stelde het Model Jaarrekening van geregistreerde instellingen (hierna: Model Jaarrekening), uitgevaardigd door De Nederlandsche Bank N.V. (hierna: DNB) specifieke eisen. Dat gold ook voor door de banken te verstrekken toelichtingen. De in de afdelingen 3 en 4 van Titel 9 opgenomen bepalingen terzake van balans, winst- en verliesrekening en toelichting werden grotendeels buiten werking gesteld door het Model Jaarrekening. Daarnaast bevatte hetzelfde Model aanbevelingen voor de door banken toe te passen waarderingsgrondslagen.

Met de inwerkingtreding van de nieuwe wettelijke bepalingen en de daarmee samenhangende besluiten kwam een einde aan het bestaan van het Model Jaarrekening. Niettemin is de rol van DNB onder de nieuwe wetgeving niet uitgeschakeld. DNB heeft de 'Aanbevelingen van de Bank betreffende de jaarrekening van banken als bedoeld in artikel 415 Boek 2 BW' (hierna: Aanbevelingen) geïntroduceerd. De Aanbevelingen betreffen een groot aantal toelichtingen en waarderingsgrondslagen. Deze Aanbevelingen hebben juridisch weliswaar geen status, maar hun invloed is belangrijk, temeer omdat zij tot stand zijn gebracht in overleg met de Nederlandse Vereniging van Banken (hierna: NVB). De banken hebben thans twee jaar ervaring opgedaan met de nieuwe bepalingen.

Naar de praktijk van de jaarverslaggeving van banken na de invoering van zojuist bedoelde bepalingen is reeds enig onderzoek verricht. In Jaar-in-jaar-uit 8 is door Van der Wal verslag gedaan over zijn praktijkonderzoek over het verslagjaar 1993, dat zich met name toespitst op de waardering van vorderingen (p. 203 e.v.).

Prof. Mr. Dr. F. van der Wel is directeur beroepsvereniging Deloitte & Touche Registeraccountants; voorts is hij hoogleraar Externe Verslaggeving aan de Postdoctorale Accountancy-opleiding van de Vrije Universiteit en voorzitter van de Commissie Jaarverslaggeving van het Koninklijk NIVRA.

In De Accountant van oktober en november 1995 rapporteerden Huiskers, Moison en De Mondt de resultaten van hun praktijkonderzoek naar de jaarverslaggeving van banken over de jaren 1993 en 1994.

In dit artikel wordt een aantal onderwerpen aangesneden waaromtrent in de nu tweejarige praktijk van de jaarverslaggeving van banken onder de nieuwe voorschriften vragen zijn gerezen. Deze kwesties hebben betrekking op een aantal in de jaarverslaggeving te verschaffen toelichtingen en op de te hanteren grondslagen voor waardering en resultaatbepaling. Op een aantal van belang zijnde onderwerpen ga ik onderstaand in. Volledigheid wordt niet beoogd. Aan de orde komen:

- de onderwaardering van activa en het Fonds voor algemene bankrisico's;
- het onderscheid tussen effectenportefeuilles;
- de verwerking van de ruilresultaten;
- de verslaggeving over bancaire risico's, in het bijzonder met betrekking tot derivaten;
- de internationale vergelijkbaarheid.

De onderwaardering van activa en het Fonds voor algemene bankrisico's

Tot de introductie van de nieuwe wetgeving voor de jaarverslaggeving van banken werden in het Model Jaarrekening voorschriften gegeven voor de zogenoemde VAR, de voorziening voor algemene bedrijfsrisico's. De VAR, zo werd in het Model Jaarrekening vermeld, 'dient voor het opvangen van verliezen op vorderingen, alsmede van buitengewone verliezen die in principe niet voorzienbaar zijn en dus ook geen kwantificeerbare lasten vormen'. De VAR was in feite een stille reserve. In de staten die periodiek bij DNB moeten worden ingediend, werd de VAR voor de berekening van de solvabiliteit tot de reserves gerekend. Inmiddels is de VAR vervangen door een andere stille reserve, te weten die uit hoofde van een stille onderwaardering van bepaalde activa. In een overgangsbepaling bij de invoering van de nieuwe wet is namelijk bepaald dat tot het verslagjaar 1998 banken een onderwaardering mogen toepassen op de vorderingen op bankiers en cliënten van maximaal 4% van de boekwaarde; dezelfde onderwaardering mag plaatsvinden ten aanzien van waardepapieren met een vaste of variabele rente die noch tot de handelsportefeuille, noch tot de beleggingsportefeuille

behoren. De omvang van deze onderwaardering behoeft niet in de jaarrekening te worden vermeld. In de jaarrekeningen over 1993 en 1994 mochten de banken naast de zojuist besproken onderwaardering ook nog een VAR in stand houden. Met ingang van 1995 is dit niet langer het geval. De NVB heeft aanbevolen met ingang van 1996 de stille onderwaardering op te heffen.

Met de introductie van Afdeling 14 werd naast de stille onderwaardering ook de vorming van een fonds ter dekking van algemene bankrisico's toegestaan. Artikel 424 bepaalt hieromtrent het volgende: 'Een bank mag op de balans onder de passiva onmiddellijk na de voorzieningen een post omvattende de dekking voor algemene bankrisico's opnemen, voorzover zulks geboden is om redenen van voorzichtigheid wegens de algemene risico's van haar bankbedrijf.

Het saldo van de toegevoegde en onttrokken bedragen aan deze post wordt als afzonderlijke post in de winst- en verliesrekening opgenomen'. Dit fonds, hierna aan te duiden als 'Fonds voor algemene bankrisico's' of als 'Fonds' zal mogelijk een groot deel van de eerdere VAR, respectievelijk onderwaardering absorberen.

In de jaren 1993 tot en met 1995 kan dit fonds reeds worden toegepast, in plaats van of naast de stille onderwaardering, maar in de praktijk gebeurt dat nauwelijks omdat de banken de stille onderwaardering nog toepassen en dus geen behoefte zullen hebben aan een dergelijk fonds. Huiskers c.s. troffen bij de door hen geselecteerde instellingen geen banken aan die het Fonds voor algemene bankrisico's reeds toepasten, Van der Wal wel (2x).

Opmerkelijk is de vooruitblik die Van der Wal geeft over de praktijk van de jaarverslaggeving van banken ter zake van dit Fonds. Hij acht het niet onwaarschijnlijk dat banken een dergelijk fonds niet laten zien door de 'normale afwaardering van vorderingen wegens oninbaarheid zo hoog mogelijk op te voeren'. Aldus wordt volgens Van der Wal de stille reserve in stand gehouden. Dit nu lijkt mij toch wat vergaand. Graag ben ik met Van der Wal van mening dat bij de bepaling van een voorziening op debiteuren lang niet altijd een scherpe scheidslijn kan worden getrokken tussen wat wel en wat niet kan worden voorzien.

De manipulaties die echter nodig zijn om de stille reserves in stand te houden zoals Van der Wal die voorstelt moeten van een forse omvang zijn om de door hem veronderstelde doelstelling te realiseren.

De vraag is op welke wijze het fonds zal worden gebruikt. De post dient ter dekking van algemene bankrisico's en heeft dus - in ieder geval ogenschijnlijk - een bredere werking dan de thans vigerende onderwaardering. De risico's waarvoor deze onderwaardering mag worden toegepast lijken zich tot de posten te beperken, waarop de onderwaardering mag worden toegepast, hetgeen niet onlogisch zou zijn. Spaans (1995) merkt evenwel terecht op dat de tekst van het overgangsartikel VI bij de Wet van 17 maart 1993 melding maakt van onderwaardering 'om redenen van voorzichtigheid wegens de algemene risico's van haar bankbedrijf'. Dit lijkt een bredere toepassingsmogelijkheid in te houden voor de onderwaardering dan alleen de verwerking van grote kredietverliezen.

In het Model jaarrekening dat DNB destijds voorschreef aan de Nederlandse banken, werd bepaald dat de VAR kon worden omschreven 'als een bijzondere vorm van een dynamisch bepaalde voorziening die betrekking heeft op het algemene risico dat kredietinstellingen rechtstreeks of door deelnemingen lopen uit hoofde van kredietverlening en van de uitoefening van het overige actieve bankbedrijf'.

Dit lijkt ook een goede omschrijving voor het Fonds voor algemene bankrisico's. Al met al lijkt er niet veel verschil te bestaan tussen de elkaar opvolgende stille reserves en het Fonds voor algemene bankrisico's. Het Fonds zal dus kunnen worden aangewend ter delging van grote kredietverliezen en voor bijvoorbeeld grote valuta- of renteverliezen. Wel zullen de mutaties in het Fonds openlijk blijken uit de winst- en verliesrekening.

De vraag rijst dan op welke wijze de voeding van het Fonds wordt bepaald en op welke wijze onttrekkingen zouden kunnen worden gedaan. Naar mijn mening zou een goede oplossing kunnen zijn dat voor de voeding als primair uitgangspunt wordt genomen de risico-opslag die in de tarieven voor kredietverlening begrepen is. Dit zou ertoe leiden dat het Fonds het karakter krijgt van een dynamisch bepaalde algemene debiteurenvoorziening, waarop

specifieke debiteurenvoorzieningen in mindering worden gebracht indien zich een waardevermindering voordoet op een specifieke debiteur. In dat verband verwijs ik naar een eerdere publicatie van de auteur dezinsake voorzieningen waarin voor rechtspersonen die onder titel 9 vallen in het algemeen werd uiteengezet dat het in het systeem van de wet passend is een dergelijke verdeling te maken (1995, pag. 453). Ook de specifieke regelgeving voor de banken staat een dergelijke behandeling mijns inziens niet in de weg, zij het dat het Fonds in opzet niet hiertoe is ingericht. Zulks blijkt ook wel uit de Aanbevelingen van DNB (0007; toelichting op het gebruik van het fonds voor algemene bankrisico's). Het Fonds zal, blijkens deze Aanbevelingen, meer het karakter van eigen vermogen dragen. Niettemin zou een gebruik zoals door mij voorgesteld het winst-bepalende karakter van het Fonds versterken en een bedrijfseconomische grondslag kunnen bieden voor de toevoegingen aan het Fonds.

Een dergelijke benadering zou het gebruik van het Fonds voor algemene bankrisico's, althans voor wat betreft dit doel, ook in overeenstemming doen zijn met IAS 30 (Disclosures in the Financial Statements of Banks and Similar Financial Institutions), met name alinea 45. Aldaar wordt immers bepaald:

'It is inevitable that in the ordinary course of business, banks suffer losses on loans, advances and other credit facilities as a result of their becoming partly or wholly uncollectable. The amount of losses which have been specifically identified is recognised as an expense and deducted from the carrying amount of the appropriate category of loans and advances as a provision on loans and advances. The amount of potential losses not specifically identified but which experience indicates are present in the portfolio of loans and advances is also recognised an expense and deducted from the total carrying amount of loans and advances as a provision for losses on loans and advances. The assessment of these losses depends on the judgement of management; it is essential, however, that management applies its assessments in a consistent manner from period to period.'

Het verschil met IAS 30 zou dan worden dat IAS 30 aftrek van de debetzijde bepleit, terwijl het

Fonds voor algemene bankrisico's een afzonderlijke creditpost is.

De overheveling van het Fonds naar de specifieke voorziening dient over de winst- en verliesrekening te worden geleid aangezien de wet voorschrijft dat het saldo van toevoegingen en onttrekkingen als afzonderlijke post in de winst- en verliesrekening moeten worden opgenomen. Men zie hiertoe ook Spaans (1995, p. 861 en 862).

De onttrekking verschijnt dan op een afzonderlijke regel in de winst- en verliesrekening, terwijl de toevoeging aan de specifieke voorziening wordt opgenomen op de regel 'waardeverminderingen van vorderingen en voorzieningen voor onder de balans opgenomen verplichtingen'.

Het Fonds mag, zoals reeds gesteld, ook worden aangewend voor andere doeleinden dan kredietverliezen, te weten bijvoorbeeld valutaverliezen. Dat de risico's van deze verliezen er zijn is duidelijk, maar de vraag is of ze ook voorzienbaar zijn in het kader van de jaarrekening. Het gaat hier om mogelijke toekomstige verliezen uit hoofde van de uitoefening van het bankbedrijf, hoezeer wellicht ook incidenteel. Deze zijn niet voorzienbaar. Eerst als het risico zich manifesteert en kwantificeerbaar is, kan een voorziening worden gevormd.

Een grondslag voor de toevoegingen en onttrekkingen aan het Fonds in verband met deze risico's is eigenlijk niet goed te bedenken. Nogmaals wordt verwezen naar de Aanbevelingen van DNB waarin het Fonds niet het karakter van voorziening maar van eigen vermogen wordt toegekend. Niettemin functioneert het Fonds wel als voorziening.

Ook IAS 30 verzet zich nadrukkelijk tegen het treffen van voorzieningen voor dergelijke risico's en spreekt in dit kader van de 'opportunity to distort net income and equity' (alineea 51). In het kader van de kwaliteitsbevordering van de jaarverslaggeving in Nederland en gezien de sterke afwijzing van deze handelwijze door het IASC, daarin tegenwoordig overigens gesteund door de IOSCO, de internationale organisatie van beurstoezichthouders houd ik het voor onwenselijk dat het fonds ook voor algemene bankrisico's zou worden aangewend.

Overigens zal hantering van dit Fonds leiden tot een actieve belastinglatentie aangezien toevoe-

gingen aan het Fonds fiscaal waarschijnlijk hoogstens slechts in beperkte mate erkenning zullen vinden.

Tenslotte merk ik nog op dat in het model van de bankbalans, k, dat onderdeel is van het Besluit modellen jaarrekening, het fonds voor algemene bankrisico's niet is opgenomen. Dat geldt evenzeer voor de modellen l en m voor de winst- en verliesrekening waar evenmin het saldo van de toevoegingen en onttrekkingen is opgenomen.

Hoewel geen ernstig gemis, zou het goed zijn de modellen bij gelegenheid aan te vullen.

Het onderscheid tussen effectenportefeuilles

Bij de waardering en resultaatbepaling ten aanzien van effecten is het onderscheid tussen beleggingsportefeuille en handelsportefeuille van belang. Het onderscheid dat tussen beide portefeuilles wordt gemaakt is op zichzelf genomen niet onhelder, maar in de praktijk komt het nogal eens voor dat activa van de ene portefeuille worden overgeheveld naar de andere terwijl de toetsing aan criteria moeilijk is. Huiskers, c.s. maken melding van het feit dat in slechts enkele jaarrekeningen melding wordt gemaakt van 'welke maatstaf wordt gehanteerd bij het onderscheid tussen de handelsportefeuille en de tot het 'vast actief' te rekenen beleggingsportefeuille'. Dit in tegenstelling tot het Besluit jaarrekening banken, dat tot de vermelding van de daartoe gehanteerde criteria verplicht. Men komt hier op het terrein van de intenties van het management die kunnen veranderen. Deze aangelegenheid is van belang voor de verantwoording van vermogensmutaties en resultaten uit hoofde van verandering in de waarde van effecten. Afhankelijk van de categorie kan een bepaalde waardeverandering van effecten al dan niet leiden tot resultaatvorming.

Het is belangrijk dit zo objectief mogelijk te doen plaatsvinden. Denkbaar is dat alsnog voor een indeling van effecten wordt gekozen die minder van intenties afhankelijk is. Te denken is dan aan de indeling van FAS 115. Met name bij de categorie 'held to maturity' is sprake van een hard criterium, anders dan de thans geldende duurzaamheid voor de beleggingsportefeuille.

Zie de hierna volgende indeling, ontleend aan Kieso en Weygandt.

<i>Category</i>	<i>Valuation</i>	<i>Unrealized Holding Gains or Losses</i>	<i>Other Income Effects</i>
Held-to-maturity	Amortized cost	Not recognized	Interest when earned; gains and losses from sale.
Trading securities	Fair value	Recognized in income	Interest when earned; gains and losses from sale.
Available-for-sale	Fair value	Recognized but included as separate component of stockholders' equity	Interest when earned; gains and losses from sale.

Ook hier geldt overigens nog dat een zekere resultaatbeïnvloeding mogelijk is doordat bij 'securities available for sale' winsten of verliezen onafhankelijk van de kosten van de funding worden genomen bij realisatie.

De verwerking van de ruilresultaten

Na lang overleg is enkele jaren geleden de Aanbeveling van DNB (0005-04) tot stand gekomen dat resultaten behaald bij de verkoop van vastrentende waarden behorende tot de vaste activa, worden verdeeld over de (fictieve) resterende looptijd van de verkochte effecten. Deze resultaattoerekening over meerdere jaren vindt alleen plaats indien er per saldo een winst is en er geen sprake is van een structurele inkrimping van de portefeuille; in dat laatste geval moet het resultaat namelijk ineens worden genomen. Indien per saldo een verlies resteert dient dit ook ineens te worden genomen. Hoewel dit laatste ongetwijfeld als voorzichtig kan worden gekenschetst is het de vraag of dit wel opweegt tegen het argument van de matching. Hier zij maar eens opgemerkt dat het voorzichtigheidsprincipe natuurlijk geen bedrijfseconomisch beginsel is in tegenstelling tot het matchingprincipe. Voorzichtigheid is eigenlijk primair een antisubsidiereguleerder die mogelijk de toepassing van het matchingprincipe begrenst.

Uit het praktijkonderzoek van Huiskers c.s. blijkt niet dat banken zich niet aan de Aanbeveling van DNB zouden houden. Wel wordt in een aantal gevallen de volgtijdelijke resultaattoerekening aan meerdere jaren ook voor andere activa toegepast dan waarvoor de Aanbeveling is geschreven. De auteurs noemen onderhandse leningen en kort overheidspapier.

Het onderwerp blijft boeiend. De behandeling in Nederland is immers afwijkend van de behandeling in het buitenland waar dergelijke resultaten ineens worden genomen. Het zou wel eens kunnen zijn dat de thans gevolgde methode op zeker moment internationaal niet meer acceptabel wordt geacht. Anderzijds is het ook denkbaar dat zich een geheel andere ontwikkeling voordoet. Het vervolg op IAS 32 inzake Financiële instrumenten zal onder meer de waardering van deze instrumenten betreffen. Het zou zeer wel mogelijk zijn dat marktwaarde daarin een zware betekenis krijgt, hetgeen een belangrijke wending van deze discussie kan betekenen. Hierop thans vooruit te lopen zou evenwel speculatief zijn.

De verslaggeving over bancaire risico's, in het bijzonder met betrekking tot derivaten

Verslaggeving over bancaire risico's omvat de vermelding van informatie daarover en de waardering ervan. Risico kan worden opgevat als de negatieve zijde van een onzekerheid, terwijl de positieve zijde wordt aangemerkt als kans. Allereerste is er een toename van de belangstelling te constateren voor informatie over kansen en risico's in de jaarverslaggeving. Internationaal valt te denken aan het 'Financial Review' in het Verenigd Koninkrijk en de 'Management Discussion & Analysis' in de Verenigde Staten. In Nederland kan onder meer worden gedacht aan de op korte termijn te verschijnen herziene richtlijn inzake het Jaarverslag (Richtlijn 4.01) van de Raad voor de Jaarverslaggeving.

Van belang voor banken zijn onder meer interestrisico, kredietrisico en marktrisico. De aandacht voor informatie omtrent deze risico's is in de afgelopen jaren sterk toegenomen. Met name

de opkomst van off- balance posities, waaronder de derivaten, heeft hiertoe bijgedragen. Recente circulaire van DNB over het risicobeheer van derivaten en van de NVB over public disclosure van derivaten zijn hiervan sprekende voorbeelden. Ook in het praktijkonderzoek van Huiskers, c.s. wordt aan deze materie aandacht geschonken.

De ontwikkelingen (in Nederland) terzake zijn snel gegaan.

In afdeling 14, pas enkele jaren geleden van kracht geworden, wordt aan risicobeheer, respectievelijk aan waardering van daarbij gehanteerde instrumenten, geen aandacht geschonken, behoudens een bepaling over de verwerking van termijncontracten met betrekking tot vreemde valuta (artikel 423, lid 2). In artikel 12 van het hetzelfde van kracht geworden Besluit jaarrekening banken wordt slechts vereist dat van de op balansdatum openstaande termijncontracten een overzicht wordt gegeven, onderscheiden naar de verschillende soorten termijntransacties. Tevens moet worden medegedeeld of een belangrijk deel van de transacties is aangegaan ter dekking van risico's en of een belangrijk deel handel betreft. Blijkens het onderzoek van Huiskers c.s. voldoen banken aan deze vereisten.

De in oktober 1993 uitgebrachte Aanbevelingen van DNB bevatten geen voorschriften over de toelichting op derivaten, maar wel enige aanwijzingen voor de waardering ervan. De hantering van de marktwaarde is het uitgangspunt.

Indien een derivaat wordt aangehouden ter dekking van een eigen positie van de bank vindt waardering van dit derivaat overeenkomstig die van de gehedgde positie plaats. Over hedging is nog wel het een en ander te doen. Het was juist een van de onderwerpen die een Exposure Draft van het IASC (ED 48) over Financiële Instrumenten deed stranden. Nog recentelijk verscheen een studie van een werkgroep van de Standardsetting bodies van Australië, Canada, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten, waarin voorts het IASC is vertegenwoordigd. Het rapport, getiteld 'Major Issues Related to Hedge Accounting' begint met de melding dat 'It is difficult to know what is meant when people refer to hedging'. Met name behoort tot de gesignaleerde moeilijkheden de hedging van toekomstige posities van de rechtspersoon, in casu de bank. In het rapport worden meerdere mogelijke waarderings-

grondslagen voor hedging onderkend, te weten:

- a Mark to Market Hedge Accounting, waarvan het voornaamste kenmerk is dat zowel de gehedgde positie als de hedge worden gewaardeerd tegen fair value.
- b Deferral Hedge Accounting, waarvan het voornaamste kenmerk is dat een winst of verlies op het derivaat wordt genomen op het moment dat ook het compenserende verlies of de dito winst op de onderliggende positie wordt verantwoord; De aanbeveling van DNB volgt deze methode.
- c Unrealized Gains and Losses as a Component of Equity, waarvan de belangrijkste karakteristiek is dat derivaten die worden geclassificeerd als 'trading' worden gewaardeerd tegen fair value terwijl de resultaten daarop in de winst- en verliesrekening worden verantwoord; derivaten die in het kader van risk management worden aangehouden worden gewaardeerd tegen fair value terwijl het resultaat daarop wordt verwerkt als rechtstreekse vermogensmutatie tot het moment dat het resultaat ook wordt gerealiseerd. Alsdan vindt verwerking in het resultaat plaats.

In het rapport wordt geïnventariseerd en worden argumenten besproken; keuzen worden niet gemaakt. Ook in de Aanbevelingen van DNB blijft onduidelijk wat onder een hedge wordt verstaan.

In februari 1995 verscheen, zoals zojuist reeds vermeld, een advies van de NVB over de public disclosure van derivaten. Daarin wordt aanbevolen om kwantitatieve informatie te verstrekken over notional amounts en kredietequivalenten van derivaten. Voorts wordt geadviseerd om de post 'resultaat uit hoofde van financiële transacties' verder uit te splitsen terwijl het ten slotte zinvol wordt geacht een kwalitatieve beschrijving van het interne risicomanagement te geven. In het advies van de NVB wordt melding gemaakt van het uitgangspunt dat 'de informatieverstrekking over derivaten gelijk op zal moeten gaan met de ontwikkeling van de relatieve omvang van de derivatenactiviteiten en het algemene niveau van de informatieverstrekking'. Onder andere betreft dat de vermelding van informatie over marktrisico's van derivaten. Overigens is de NVB van mening dat het verstrekken van kwantitatieve informatie hierover onwenselijk is zolang geen

standaard voor de toepassing van interne modellen voor de meting van deze risico's is vastgesteld. Toch zou ik mij willen aansluiten bij de aanbevelingen terzake van Huiskers c.s., die menen:

'Uiteenzetting van de strategie, het beleid, het risicobeheer, inclusief het instrumentarium daarvoor, alsmede het verstrekken van inzicht in de kasstromen van financiële derivaten naar perioden en naar verschillende (risico)gezichtspunten, in hun marktwaarde en in de desbetreffende resultaten in de toelichting van de jaarrekening zou een volgende stap zijn tot betere verslaggeving ten aanzien van deze activiteit'.

IAS 32, uitgebracht in juni 1995, bevat wel een aantal belangrijke toelichtingseisen; het navolgen daarvan wordt ook voor Nederland aanbevolen, blijkens de recente brief van de Raad voor de Jaarverslaggeving aan haar abonnees. Met betrekking tot financiële instrumenten, waartoe ook derivaten behoren, wordt onder meer toelichting gevraagd met betrekking tot de volgende aspecten:

- 'grondslagen voor waardering en resultaatbepaling van financiële instrumenten;
- de omvang, de aard en belangrijke kenmerken en voorwaarden van financiële instrumenten;
- de interestrisicopositie, te weten de renteherzieningstermijn en de effectieve rentepercentages van financiële instrumenten alsmede de invloed van indekkingstransacties daarop;
- de kredietrisicopositie, zijnde de bedragen waarover de onderneming maximaal kredietrisico loopt en de concentraties van kredietrisico's;
- de reële waarden (fair values) van alle financiële instrumenten;
- indekking van toekomstige posities.'

De Raad vervolgt met:

'Daarnaast wordt aanbevolen informatie te geven over de mate waarin financiële instrumenten worden gebruikt, de risico's die daaraan zijn verbonden en de maatregelen die zijn getroffen om deze risico's te beheersen.'

Waardering en hedging zijn nog niet behandeld door het IASC en gegeven het thans voorliggende tijdschema is dit ook niet op korte termijn te verwachten. Ook binnen de EU bestaan ter zake geen regelingen, hoewel mede blijkens recente

uitingen van de FEE (Fédération des Experts Comptables Européens) daartoe ernstige voorname bestaan, die tevens beogen bestaande opties in de EU-Richtlijn voor de Jaarrekening van banken te harmoniseren en te reduceren.

Inmiddels heeft zeer onlangs, na het gereedkomen van dit artikel, DNB in de Aanbevelingen enige disclosure-vereisten omtrent derivaten opgenomen.

De internationale vergelijkbaarheid

In de voorgaande paragraaf werd reeds melding gemaakt van mogelijke reductie van waarde-ringsopties door de EU.

In de EEG Richtlijn voor de jaarrekening van banken is destijds een aantal opties open gehouden voor de waardering van bijvoorbeeld de effecten.

Weliswaar is daaraan in Nederland invulling gegeven maar binnen Europa leidt dit niet tot uniforme en dus gemakkelijk vergelijkbare verslaggeving.

Anderzijds is ten aanzien van deze posten veelal geregeld dat naast de waardering volgens de gekozen grondslag ook vermelding van het verschil tussen de waarde volgens de gekozen grondslag en die volgens het alternatief moet plaatsvinden. De vraag die dan rijst is of er wel zoveel te harmoniseren valt. Mijns inziens is dit niet het geval zodat 'Brussel' beter kan afzien van verdere harmonisatie. Wellicht kan wel de regeling van de 4% onderwaardering, waartoe de Richtlijn nog ruimte biedt (art.37), worden beëindigd.

Slot

Mede uit de jaarverslagenonderzoeken blijkt dat met betrekking tot de jaarverslaggeving van banken in een aantal interessante vraagstukken duidelijk beweging zit. Dit geldt met name voor de stille onderwaardering en het gebruik van het Fonds voor algemene bankrisico's, de waardering en resultaatbepaling ten aanzien van effecten en de berichtgeving over derivaten. Dat dit in Nederland ook de nodige aandacht krijgt blijkt wel uit de activiteiten van de NVBer, de Aanbevelingen van DNB; voorts beraadt de Raad voor de Jaarverslaggeving zich over de opstelling van een al

dan niet beperkte ontwerp-richtlijn voor de verslaggeving van banken.

L I T E R A T U U R

- Adams, J.B. en C.J. Montesi, (1995), *Major Issues Related to Hedge Accounting*, uitgave standard setting bodies Australië, Canada, Verenigd Koninkrijk, Verenigde Staten van Amerika, en het International Accounting Standards Committee.
- De Nederlandsche Bank, *Model Jaarrekening van geregistreerde instellingen*.
- De Nederlandsche Bank, (1993), *Aanbevelingen van de Bank betreffende de jaarrekening van banken als bedoeld in artikel 415 Boek 2 BW*, oktober.
- Fédération des Experts Comptables Européens, (1995), *Proposal for a project on accounting for derivatives by banks and financial institutions*, October.
- Haan, H.P. de, (1993), *De nieuwe jaarrekening van Nederlandse banken, Bank- en Effectenbedrijf*, mei en oktober, p. 42-45 en p. 48-50.
- Huiskers, M.A., J.W. Moison, en J.C.J. Mondt, (1995), *De 'nieuwe' jaarrekening van banken I en II, De Accountant*, oktober en november, p. 106-109 en p. 178-181.
- International Accounting Standards Committee, *International Accounting Standard 30; Disclosures in the Financial Statements of Banks and Similar Financial Institutions*, London.
- Kieso, D.F. en J.J. Weygandt, (1995), *Intermediate Accounting*, John Wiley & Sons, Inc., New York.
- International Accounting Standards Committee, *International Accounting Standard 32; Financial Instruments: Disclosure and Presentation*, London.
- Nederlandse Vereniging van Banken, (1995), *NVB-Advies over Public disclosure van derivaten*.
- Spaans, M.C., (1995), *Banken*, in: *Externe Verslaggeving in theorie en praktijk*, DELWEL Uitgeverij B.V., Den Haag, p. 854-886.
- Van der Wal, R., (1993), *Afdeling 14 boek 2 van het Burgerlijk Wetboek: gevolgen voor de externe financiële berichtgeving door banken, toegespitst op de waardering van vorderingen, Jaar-in-jaar-uit 8, Financiële verslaggeving, Theorie en praktijk*, Kluwer Bedrijfswetenschappen, 1995, p.203-220.
- Van der Wal, R., (1994), *Het fonds voor algemene bankrisico's, Pacioli journal*, maart, p. 49-52.
- Van der Wel, F., (1990), *Enige Aspecten van de Jaarverslaggeving van Nederlandse Banken*, Nederlands Instituut voor het Bank- en Effectenbedrijf, Amsterdam.
- Van der Wel, F., (1995), *Voorzieningen*, in: *Externe Verslaggeving in theorie en praktijk*, DELWEL Uitgeverij B.V., Den Haag, p. 446- 462.